

KÉPES HÁZ

Márffy és Csinszka hajdani otthonában

Csordás Lajos

Az angyalföldi Dráva utca 12. művészlakói közül többen is kötődtek Nagybányához és Szentendréhez, ketten pedig Párizsban leltek örök nyugalomra pályájuk végén. Ma Imre Mariann képzőművész varr betonszíveket Csinszka és más hírességek egykori lakásában.

a szerző felvétele

A kapu mellett még friss a márványtábla – áprilisban avatták –, amely száz évre visszamenőleg sorolja fel, hogy e ház műtermeiben élt és alkotott többek közt *Márffy Ödön* és felesége, *Csinszka*, valamint olyan festőművészek, mint *Tihanyi Lajos*, *Perrott Csaba Vilmos*, *Bánovszky Miklós* és *Csernus Tibor*. A ház 1910-ben a *Bárczy István* nevével fémjelzett szociálpolitikai program részeként készült el a Dráva utca és a Hege-dűs Gyula utca sarkán, mindkét utca felől egy-egy műteremlakással a legfelső szinten. Az éppen kiépülő elegáns újlipótvárosi polgári negyed egyik szélső „bástyája” lehetett akkoriban ez az épület, amelyen túl észak felé Angyalföld iparvidéke terült el.

A néma lakó

A művészlakók ideköltözésének sorrendje ma már nehezen kibogozható. Bizonyos, hogy nem sokkal a ház felépülte után a Drá-

va utcára néző, negyedik emeleti műterem egyik első, ha nem a legelső bérlője *Tihanyi Lajos* volt. A Balaton kávéház tulajdonosának süketnéma fia, aki kitűnő festővé lett, alapító tagja a 20. századi magyar piktúrát megújító Nyolcak csoportjának. Sokan keresték fel őt itt, a város permén a tízes évek haladó képzőművészei, irodalmárai közül. Legjobb barátja, *Böloni György* egy ideig bérlőtársa is volt, feltehetően itt készült róla 1912-ben a *Tihanyi* által festett híres kubista portré. Rendszeresen járt fel baráti látogatásokra *Tersánszky Józsi Jenő* is. A háború vége felé – mint emlékezésében írja – egy alkalommal itt találkozott a modellül ülő *Babitscsal*. Köztudott volt, hogy *Tihanyit* a családja egyáltalán nem támogatta festői ambícióiban, és mint *Böloni* egy cikkében megjegyzi: „a Dráva-utcai műteremben akár megfagyhatott volna a megátalkodott fiú, ha valamilyen fortély-

lyal ki nem csalja a Balaton kávéházból a téli szén províziót.”

Tihanyi a háborút követő forradalmak után elhagyta az országot, Ausztrián és Németországon át Párizsba emigrált, és nem is tért vissza többé.

Ady özvegye

A Dráva utca felőli műterem következő lakója *Márffy Ödön* lett, akit szintén a Nyolcak közt találunk. *Márffynak* a fővárosnál volt állása, s éppen ennek, valamint a már említett városvezetővel, *Bárczy Istvánnal* való barátságának köszönhető, hogy 1902-től évekig képezhette magát a főváros ösztöndíjával Párizsban. Talán a műteremhez is *Bárczy* közbenjárásával jutott. Amikor 1920 nyarán feleségül vette *Ady* özvegyét, *Csinszkat*, már itt lakott, ebben a lakásban kezdte meg közös életét a magyar költészet egyik legismertebb műzsájával, aki hama-

Márffy Ödön – Csinszka a szobában

rosan neki is műzsája, ideálja, portréban, zsánerben és aktban gyakran megörökített asszonya lett. Márffy a Tanácsköztársaság után eléggé visszahúzódó életet élt, Csinszkával ez a műteremlakás „a csendes és boldog alkotómunka színhelye” volt számára. A műterem jól felismerhető némely ekkori képén. Például egy 1924-es és egy 1926-os festményen, melyen Csinszka is látható az antik bútorzatú, bolthajtásos enteriőrben, háttérben azzal az íves bejárati nyílású fülkével, amelynek padlószintje dobogóval van megemelve. A Dráva utcában 1928-ig laktak, amíg Csinszka csucsai kastélyának és Veres Pálné utcai lakásának árából, valamint Márffy 1920-ban elnyert Angol Királynői Nagydíjából fel nem épült a világlájk a budai Szamóca utcában, a *Móricz Zsigmond*tól vett telken.

Kilátás ipari tájra

Bizonytalanok vagyunk abban, hogy ki jött közvetlenül utánuk. De az 1930-as évek legvégén már a világcsavargásaiból

hazatért Perlrott Csaba Vilmos lakott a műteremben, s maradt majdnem haláláig, az ötvenes évek elejéig. Perlrott szintén a modern, újító festők közé tartozik, az

Perlrott Csaba Vilmos: A város peremén, 1940 k.

1900-as évek elején *Matisse* festőiskolájába járt Párizsban, itthon a nagybányai művésztelep tagja, majd a kecskeméti művészkolónia egyik alapítója volt még az első világháború előtt. A húszas évek első felében Németországban és Párizsban élt, majd hazatért, de még sokáig felváltva alkotott nyaranta Nagybányán, telente Párizsban. A 30-as évek végére Budapest és Szentendre lett működésének fő terepe. Egy 1939-es festményén már a Dráva utca 12. erkélyéről festi a házon túl elterülő ipari táj látványát. Ez a téma új elemként jelent meg ekkoriban festészetében. Szinte dokumentum értékű a rögzített látvány, a földszintes, egyemeletes házak és gyáruvarok között észak felé haladó iparvasút, amelyen kis tehergőzös hűz éppen kifelé a városból, a távolban valamelyik üzem hatalmas gáztartálya. A látványba beelölg az erkélykorlát. Egy másik képen a műterem hangulatából is látunk valamit: a béke honaként, nyugodt menedékként tűnik fel a Dráva utcai otthon, a teli gyümölcstál mellett olvasgató, érett asszonyalakokkal. Perlrott mindazonáltal jobban kötődhetett Szentendréhez, mint pesti műterméhez, s halála előtt, az ötvenes évek elején műteremlakást is kapott a szentendrei régi művésztelepen.

A visszavárt emigráns

Utóda a Dráva utcai művésztanyán a huszadik század második felének egyik festősenije, *Csernus Tibor* lett. Már főiskolás korában, 1952-ben Munkácsy-díjat kapott. A következő évben diplomázott és hamarosan be is költözhetett Perlrott megürült műtermébe. Három lektor című

Imre Mariann isztallációja a Dráva utcai műteremszobáról a Kiscelli múzeum kiállításán

híres festménye már itt készült 1955-ben. A vázlatokat a New York kávéházban rajzolta a három szerkesztőről, *Vajda Miklósról*, *Domonkos Mátyásról* és *Réz Pálról*, ám a befejezéshez a műteremben ültek modellt többször is, vidám hangulatban. Csernus 1964-ig lakott a házban, s több akkori képét a környék, például az Újpesti rakpart, a Lehel piac ihlette. Amikor '64-ben második párizsi ösztöndíjáról nem érkezett haza, a műtermet még évekig fönntartották számára, hátha visszatér, meséli a ház közös képviselője, az 1938 óta itt élő *Grega Pál*, a kapu mellett áprilisban felavatott márványtábla kezdeményezője.

Grega úrtól tudtuk meg azt is, hogy a táblán szereplő *Bánovszky Miklós* festőművész a Hegedűs Gyula utca felőli műterem lakója volt, a harmincas évektől (vagy talán még korábbról), egészen haláláig, 1995-ig. Bánovszkyt, a nagybányai örökséget továbbvivő kitűnő portré- és tájképfestőt a szentendrei művésztelep alapító tagjai közt tisztelhetjük. Halála után házbeli műtermét *Zeke Edit* jelmez- és díszlettervező kapta meg. E műterem története talán kevésbé regényes, mint a Dráva utca felőlié, de a belső kialakítása izgalmas. Kétszintes ugyanis, bejárata a harmadik emeleten nyílik és az elmondások szerint a lakásból egy belső lépcső

vezet fel a negyedik emeleti műterem-szobába. Nem jártunk azonban benne, így vissza is kanyarodunk a Dráva utcai lakás történetéhez, amelynek immár a jelenkorához közeledünk.

Betonszívek

Sokáig várták vissza Csernust, írtuk az imént. Miután azonban végleg Párizsban maradt (ott is nyugszik, ahogy Tihanyi is), a művészlakot *Almásy Aladár* festőművész, grafikus kapta meg, aki több mint harminc évig dolgozott benne, majd amikor 2003-ban kisebbre cserélte, az *Imre Mariann-Kótai Tamás* művészpár nyerte el pályázaton. Imre Mariant találtuk otthon, amikor a minap becsengettünk. Szívesen körbevezetett. A helyiségek ma is felismerhetők a régi lakók festményei alapján. Legjellegzetesebb formája talán a boltozatos hajlású mennyezet, és a szobák közötti nagy, íves átjárók. A középső nagyszoba ismerős Márffy Csinszka-képeiről, de félköríves ablaka és erkélye jól azonosítható Perlrott itt készült munkáin is. Az ablaktáblák között most a háziasszony kaktuszai sorakoznak és konstataljuk, hogy az üvegen túl már nincs meg a régi, angyalföldi ipari táj – egy panel házsorra esik kilátás.

A szobából balra és jobbra is nyílik helyiség. Balra éppen az a dobogóval beépí-

tett szoba, amely Márffy képének hátterén is felvillan. Megvan benne még a dobogó is. Az ajtók, ajtókeretek is mind régiek, autentikusak. Korukat csak hangsúlyozza, hogy antikoltak.

Imre Mariann különös installációkat készít, betonvarrott műveket. Betonból öntött tárgyakba cérnával ölt különös jeleket. Többnyire szakrális töltetű művek ezek. Római ösztöndíja alatt például minden nap készített egy, a templomi hátlatáblákra emlékeztető szívet, egészen pontosan piros cérnarajzolatokkal hímzett betonszívet. Szent Cecília lelkét pedig úgy jelenítette meg egy másik alkotásán, hogy *Madero* Cecília-szobrának fekvő sziluettjét öntötte ki betonból és az ebből felfutó cérnaszálak sűrűjébe csomózta bele Cecília lebegő lélektestét. Előbbi műve a Ludwig Múzeumban, utóbbi a Nemzeti Galériában látható.

Maga a műterem is szolgált már alapjául installációjának. A múlandóság rögzítése című 2014-es, Kiscelli Múzeumbeli kiállításán a dobogós szoba kubusát formázta meg valós nagyságban, falába hímézve a strigulaszerű jeleket, amelyeket gyermekei firkáltak rá. Csinszka története is foglalkoztatja, mondja búcsúzóul, az ő itt eltöltött éveire is szeretne még reflektálni egy betonvarrott installációval. ●